نشریه فرهنگ و ارتقای سلامت فرهنگستان علوم پزشکی
دوره ششم، تابستان ۱۴۰۱، شماره دوم، صفحات ۳۱۵ تا ۳۲۲

پژوهشی

بررسی تأثیرات ارضای نیازهای بنیادین روان‌شناختی بر بحران هویت دانشجویان

عبدالرضا محمودی*[۱]، فریده انصافداران[۲]، هاشم کاکایی[۳]

۱. * **نویسنده مسئول:** استادیار گروه معارف، مرکز تحقیقات قرآن، حدیث و طب دانشگاه علوم پزشکی شیراز. دانشگاه علوم پزشکی شیراز، ایران، ar.mahmoudi313@yahoo.com
۲. مدرس گروه روان‌شناسی، مرکز تحقیقات قرآن،حدیث و طب دانشگاه علوم پزشکی شیراز، موسسه آموزش عالی غیرانتفاعی ـ غیردولتی فاطمیه(س) شیراز، شیراز، ایران
۳. استادیار گروه معارف، مرکز تحقیقات قرآن،حدیث و طب دانشگاه علوم پزشکی شیراز. دانشگاه علوم پزشکی شیراز، ایران

دریافت مقاله: ۱۴۰۰/۱۲/۱۵ پذیرش مقاله: ۱۴۰۱/۰۶/۰۱

چکیده

زمینه و هدف: پژوهش حاضر با هدف بررسی تأثیرات مستقیم و غیرمستقیم ارضای نیازهای بنیادین روان‌شناختی بر بحران هویت دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی شیراز انجام شد.

روش: مطالعه حاضر از نوع همبستگی است. جامعه آماری پژوهش، شامل تمامی دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی شهر شیراز می‌باشد. به دلیل شرایط حاکم بر جامعه، همه‌گیری کرونا و برگزاری کلاس‌ها به صورت مجازی تعداد ۳۰۰ نفر از اعضای جامعه به روش نمونه‌گیری در دسترس به عنوان نمونه پژوهش انتخاب شدند. داده‌ها با استفاده از پرسشنامه‌های استاندارد ارضای نیازهای بنیادین روان‌شناختی، نگرش‌های ناکارآمد و بحران هویت جمع‌آوری و به روش تحلیل معادلات ساختاری و با استفاده از نرم افزار SPSS و Amos مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند.

یافته‌ها: نتایج نشان داد که مدل پیشنهادی از برازش خوبی برخوردار است. براساس نتایج حاصل از تحلیل معادلات ساختاری، ارضای نیازهای بنیادین روان‌شناختی هم به صورت مستقیم و هم به صورت غیرمستقیم از طریق نگرش‌های ناکارآمد بر بحران هویت تأثیر دارند.

نتیجه‌گیری: نتایج پژوهش نشانگر اهمیت ارضای نیازهای بنیادین روان‌شناختی بر بحران هویت در دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی شیراز می‌باشد.

کلیدواژه‌ها: ارزیابی نیازها، بحران هویت، روان‌شناسی شناختی، کارکرد ناهنجار شناختی

مقدمه

نوجوانی و اوایل جوانی مهمترین سال‌های زندگی فرد برای تجلی و شکل‌گیری هویت هستند(۱) که طی آن تغییرات زیادی در خصوصیات جسمی و روحی افراد رخ می‌دهد(۲). ورود به محیط جدید و تجربه‌های اجتماعی خاص این دوران، موجب می‌شود که فرد طی تعامل با محیط پیرامون، با سؤالاتی از قبیل: «من کیستم؟»، «اطرافیان من کیستند؟»، «چرا اطرافیان من اینگونه‌اند؟»، «چرا دیگران این گونه نیستند؟» مواجه شود. تلاش برای پاسخ دادن به این سؤالات منجر به شناخت خود و درک تمایز خود از محیط پیرامون می‌شود. هرچه توانایی فرد برای پاسخ به این قبیل سؤالات بیشتر باشد، توانایی او برای ارائه مجموعه صفات منسجم از خود بیشتر است که این امر، نشانگر هویت است. همچنین عدم توانایی فرد برای پاسخگویی به این قبیل سؤالات، نشانگر بحران هویت در اوست(۳). بحرانی که در این دوران رخ می‌دهد به عنوان سردرگمی هویت در مقابل نقش شناخته می‌شود. تجربیات به دست آمده در این مرحله از رشد، به طور مستقیم بر زندگی بزرگسالی فرد تأثیر می‌گذارد(۴). به اعتقاد اریکسون، بحران هویت، بخش جدایی‌ناپذیری از شکل‌گیری هویت است(۵، ۶). اریکسون این بحران را بهنجار قلمداد می‌کند؛ اما ناتوانی در برخورد و کنار آمدن با آن را نابهنجار می‌داند. زیرا فرد را از داشتن هویتی محکم محروم می‌سازد(۷). این سردرگمی بر تمامی رفتارهای فردی و اجتماعی انسان اثر می‌گذارد. ناتوانی در ایجاد ارتباط با همسالان، بازگشت (واپس‌روی)، عدم تعهد فکری به اهداف خاص، عدم تمایل به مذهب و مسلک خاص، عدم دستیابی به نظام باورها و ارزش‌ها، فقدان هدف در زندگی(۸)، گرایش به آسیب‌های اجتماعی(۹)، اختلالات رفتاری، هیجان‌پذیری، تمایلات وسواسی، گوشه‌گیری، تمایلات پارانویایی، افسردگی، تمایلات تهاجمی(پرخاشگری) و تمایلات ضداجتماعی از پیامدهای بحران هویت می‌باشند(۱۰). افرادی که هویت فردی مستقلی ندارند، در تنش‌ها و مسایل فردی، همراه با جو عاطفی حاکم بر محیط حرکت و اضطراب مزمن بالایی را تجربه می‌کنند و مستعد مشکلات روان

[Downloaded from ijhp.ir on 2026-11-17]

[DOI: 10.22034/6.2.16]

شناختی و بروز نشانه‌های بیماری هستند(۱۱). در مقابل، شواهد نشان می‌دهد هویت فردی رشد یافته، در بهزیستی روان‌شناختی و سلامت روان تأثیر به‌سزایی دارد. اینگونه افراد کمتر در معرض رفتارهای پرخطر قرار می‌گیرند، روابط بین فردی و رفتار اجتماعی آنها مثبت‌تر است و در موقعیت‌های خاص کمتر پرخاشگر هستند(۱۲).

تحقیقات حوزه هویت در درجه اول بر نتایج مرتبط با شکل‌گیری هویت متمرکز شده است. درحالی که زمینه‌های اجتماعی تجربه‌های افراد در تجربه روان‌شناختی بحران هویت نقش دارند(۱۳)، توجه بسیار کمی به درک عناصر زمینه‌ای تسهیل‌کننده این فرآیند شده است. شناسایی عواملی که می‌تواند بر بحران هویت، به عنوان مهم‌ترین نشانه سلامت روان تأثیرگذار باشد، حائز اهمیت است(۱۴).

هویت دارای خاستگاهی است که از عوامل بیرونی و درونی و تعاملات نیازهای روان‌شناختی و اجتماعی افراد شکل می‌گیرد. افراد با کسب شناخت‌هایی که از منابع گوناگون به دست می‌آورند، وجود خود را غنا می‌بخشند و این شناخت‌ها هویت آنها را نیز می‌سازد(۱۵). شکل‌گیری هویت فقط منوط به دوره نوجوانی نیست؛ هویت یک فرآیند است، نه یک محصول. ساخت‌وساز هویتی، در سراسر زندگی، از تأثیرات اجتماعی و فرهنگی شکل می‌گیرد(۱۶) و مربوط به سراسر عمر انسان است که طی آن، شکل متعالی‌تری از انسجام فردی و نوآوری‌های اساسی اجتماعی در کل شخصیت فرد هویدا می‌شود(۱۷).

مطابق با نظریه خودتعیینی، تشکیل هویت در گرو برآورده شدن نیازهای بنیادین روان‌شناختی است (۱۸). در همین راستا، برخی مطالعات نشان دادند که ارضای نیازهای روان‌شناختی، سبک‌های پردازش هویت را تحت تأثیر قرار می‌دهند(۱۹). از جمله در پژوهش نقی پور و همکاران، ارتباط بین ارضاء نیازهای بنیادین روان‌شناختی و هویت در دانش‌آموزان دبیرستانی مورد تأیید قرار گرفته است(۲۰). مقدس و تابعی نیز در پژوهش خود به اهمیت ارضاء نیازهای بنیادین روان‌شناختی در تشکیل هویت اخلاقی دانشجویان رشته پزشکی اشاره کردند(۲۱).

براساس نظریه خودتعیینی، تجربه ارضاء نیازهای بنیادین، افراد را به انرژی مجهز می‌کند که لازمه جست‌وجوی هویت و رفتارهای اکتشافی برای رسیدن به تعهد است. بافت اجتماعی که این نیازها را مورد حمایت قرار می‌دهد، خودپنداره، اهداف و رفتارهای هویت‌یابی را در افراد برانگیخته می‌کند(۲۲). در واقع هر چه افراد آزادی عمل بیشتری در دنبال کردن اهداف، ارزش‌ها و علایق خود داشته باشند(نیازخودمختاری) به احتمال بیشتر در فرایند هویت‌یابی، دست به جست و جو و اکتشاف می‌زنند. همچنین ارضاء نیاز به شایستگی، با ایجاد احساس خودکارآمدی، به افراد انگیزه جستجو و بررسی می‌دهد و در نهایت حمایت عاطفی که در ارضاء نیاز به ارتباط نمود پیدا می‌کند، با فراهم کردن پایگاه امن اکتشاف را تسهیل و بر تعهد افراد تأثیرگذار است چراکه حمایت‌های عاطفی، افراد را به پایبندی به ارزش‌های هویتی انتخابی، سوق می‌دهد(۲۲). ازسوی دیگر، براساس دیدگاه شناختی، مشکلات بسیاری از افراد، ناشی از نگرش و طرز تلقی آنان از وقایع پیرامون است که خلق و احساساتشان آنها را سازمان می‌دهد. نقش باورها، نگرش‌ها و فرایندهای ذهنی دیگر در بسیاری از اختلالات و مشکلات رفتاری نشان داده شده و مشخص شده است که باورهای ناکارآمد می‌توانند رنج‌های افراد را تشدید کنند(۲۲)نگرش‌های ناکارآمد در واقع جزئی از باورهای واسطه ای ناکارآمد است که در کنار افکار خودکار در نظام شناختی فرد بر رفتار او تأثیر می‌گذارد(۲۴). این نگرش‌ها معیارهایی انعطاف‌ناپذیر و کمال‌گرایانه هستند که فرد از آن برای قضاوت درباره خود و دیگران استفاده می‌کند(۲۵) و باعث سوءگیری ادراک و فهم فرد از رویدادها شده، عملکرد و احساسات فرد را تحت تأثیر قرار داده و باعث آشفتگی‌های هیجانی می‌شود(۲۶)؛ لذا وجود نگرش‌های ناکارآمد، فرایند هویت‌یابی را که لازمه آن جست‌وجو، شناسایی اهداف و علایق و تعهد به ارزش‌ها است با اختلال مواجه می‌سازد و از آنجاییکه این نگرش‌ها در آسیب‌پذیری دربرابر حوادث، واکنش به رویدادها و بروز علایم روان‌شناختی (۲۷) نقش ایفا می‌کند، برآنیم تا در این مطالعه نقش این نگرش‌ها را نیز در بحران هویت مورد بررسی قرار دهیم با وجود اینکه به لحاظ نظری، ارتباط بین ارضاء نیازهای بنیادین روان‌شناختی و هویت‌یابی مورد توجه قرار گرفته است، در پژوهشی نقش نگرش‌های ناکارآمد به‌طور مستقیم و یا به صورت واسطه‌ای در بحران هویت مدنظر قرار نگرفته است؛ لذا پژوهش حاضر به دنبال بررسی نقش ارضاء نیازهای بنیادین روان‌شناختی بر بحران هویت با توجه به نقش میانجی نگرش‌های ناکارآمد می‌باشد.

روش‌ها

پژوهش حاضر، یک پژوهش همبستگی از نوع تحلیل مسیراست که با هدف بررسی تأثیر مستقیم و غیرمستقیم ارضاء نیازهای بنیادین روان‌شناختی بر بحران هویت با توجه به نقش میانجی نگرش‌های ناکارآمد در دانشجویان دانشکده پزشکی دانشگاه علوم پزشکی شیراز انجام شد. جامعه آماری پژوهش شامل تمامی دانشجویان دانشکده پزشکی (حدود ۳۷۰۰ نفر) دانشگاه علوم پزشکی شیراز بود که با استفاده از جدول نمونه گیری مورگان تعداد ۳۰۰ نفر از اعضای جامعه به روش نمونه گیری تصادفی در دسترس (به دلیل همه‌گیری کرونا و برگزاری کلاس‌ها به صورت مجازی) به عنوان نمونه پژوهش انتخاب شدند. ابزار گردآوری داده‌ها در مطالعه حاضر مجموعه‌ای از پرسشنامه‌های خودگزارشی شامل این موارد بود:

پرسشنامه ارضاء نیازهای بنیادین روان‌شناختی: پرسشنامه ارضاء نیازهای بنیادین روان‌شناختی (نسخه عمومی)

که برای استفاده در جامعه ایرانی، این مقیاس به فارسی ترجمه، اعتباریابی

[Downloaded from ijhp.ir on 2026-11-17]

[DOI: 10.22034/6.2.16]

جدول ۱- یافته‌های توصیفی مربوط به متغیرهای پژوهش

شاخص‌های توصیفی		میانگین	انحراف معیار
نیازهای بنیادین روان‌شناختی	خودمختاری	۲۵/۹۲	۷/۲۰
	شایستگی	۲۵/۳۰	۶/۴۶
	ارتباط	۳۱	۷/۲۴
	کل	۸۲/۲۳	۱۷/۲۱
نگرش‌های ناکارآمد		۲۹/۹۹	۷/۲۸
بحران هویت		۸/۷	۶/۵۷

و در پژوهش های متعددی مورد استفاده قرار گرفته است(۲۸-۳۰). این مقیاس دارای ۲۱ گویه است و برآورده شدن سه نیاز خودپیروی (۷گویه)، شایستگی (۶گویه) و ارتباط (۸گویه) را می‌سنجد. پاسخ‌ها براساس طیف لیکرت پنج درجه‌ای (۱ =کاملاً مخالفم تا ۵ = کاملاً موافقم) تنظیم شده است. پایایی این مقیاس در پژوهش‌های پیشین با استفاده از آلفای کرونباخ برای نیاز به خودپیروی ۰/۷۳، نیاز به شایستگی ۰/۸۱ و نیاز به ارتباط ۰/۶۳ و برای کل پرسشنامه ۰/۸۶به دست آمد(۳۰). در پژوهش حاضر نیز پایایی این پرسشنامه به روش آلفای کرونباخ ۰/۸۳ به دست آمد.

پرسشنامه نگرش‌های ناکارآمد: پرسشنامه نگرش‌های ناکارآمد وایزمن و بک (DAS-26) توسط وایزمن و بک (۱۹۷۸) بر مبنای نظریه بک در مورد محتوای ساختار شناختی در افسردگی تهیه شده است و شامل ۲۶ سوال است که بر اساس طیف لیکرت ۷ گزینه‌ای (کامل مخالفم تا کاملا موافقم) نمره‌گذاری شده است و آلفای کرونباخ به دست آمده بالای ۷۰ درصد می‌باشد. پایایی این پرسشنامه در پژوهش حاضر ۰/۸۲ به دست آمد.

پرسشنامه بحران هویت: برای تعیین میزان بحران هویت، از پرسشنامه بحران هویت که توسط احمدی(۱۳۸۴) تدوین شده، استفاده شده است(۳۱). این پرسشنامه دارای ۳۰ ماده است و یک مقیاس پژوهشگر ساخته که میزان ابتلا به بحران هویت را با تأکید بر ۱۰ بخش مجزا مورد سنجش قرار می‌دهد. در تدوین این پرسشنامه، ابعاد مختلف تشخیصی بحران به صورت زیر دسته بندی شده است: اشکال در اهداف بلندمدت، تردید در انتخاب شغل، نداشتن الگوی مناسب برای رفاقت، نامتناسب بودن رفتار جنسی، اشکال در شناخت و معرفت مذهبی، بی‌توجهی به ارزش‌های اخلاقی، رعایت نکردن تعهد گروهی، داشتن دید منفی نسبت به خود، نداشتن روحیه تلاش و ابتکار و اختلال در تنظیم وقت. سنجش اعتبار این پرسشنامه، باتوجه به میزان ضریب آلفای کرونباخ محاسبه در تحقیق فیروزی ارنان و همکاران(۱۳۹۸) میزان آلفای کرونباخ ۰/۸۰ گزارش شده است(۳۲). پایایی این پرسشنامه به روش آلفای کرونباخ در پژوهش حاضر۰/۷۱ به دست آمد.

به منظور تجزیه و تحلیل داده‌ها از نرم افزارSpss برای محاسبه یافته‌های توصیفی و جمعیت‌شناختی و برای بررسی برازندگی مدل و روابط علّی بین متغیرها از نرم‌افزار Amos-16 استفاده شد. شاخص‌های برازش نسبت مجذور کای به درجه آزادی (χ^2/df) ،شاخص نیکویی برازش (GFI)، شاخص نیکویی برازش تعدیل (AGFI) یافته، شاخص برازندگی هنجار شده (NFI)، شاخص برازندگی تطبیقی (CFI)، شاخص برازندگی افزایشی (IFI)، شاخص توکر - لویس (TLI) و جذر میانگین مجذور خطای تقریب (RMSEA) مورد بررسی قرار گرفتند. سطح معناداری برای تمام فرضیه‌های پژوهش $\alpha = ۰/۰۵$ در نظر گرفته شد.

یافته‌ها

تعداد ۳۰۰ نفر از دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی شیراز در این پژوهش شرکت کردند. که از میان شرکت‌کنندگان در پژوهش ۶۷/۱ درصد را خانم‌ها و ۳۲/۹ درصد را آقایان تشکیل دادند. ۸۳ درصد از شرکت‌کنندگان مجرد و ۲۷ درصد درصد از آنان متأهل بودند. بیشترین فراوانی سن شرکت‌کنندگان مربوط به گروه سنی ۲۰ تا ۲۵ سال با فراوانی ۶۸/۸ درصد و کمترین فراوانی مربوط به گروه سنی ۳۰ تا ۳۵ سال با ۱/۵ درصد بود.

اطلاعات توصیفی متغیرهای پژوهش

جدول ۱میانگین و انحراف معیار، نمره‌های متغیرهای پژوهش برای نمونه مورد بررسی را نشان می‌دهد.

مندرجات جدول ۲ همبستگی ساده بین متغیرها را نشان می‌دهد. همان‌گونه که مشاهده می‌شود رابطه بین تمام متغیرهای پژوهش معنی‌دار می‌باشد. برای آزمودن هم‌زمان انگاره روابط مفروض، روش الگویابی معادلات ساختاری (SEM) اعمال شده است. برای تحلیل مدل بر اساس الگویابی معادلات ساختاری، داده‌ها باید کامل و بدون مقادیر گمشده (missing) باشند. در پژوهش حاضر از جایگزینی داده‌های گم شده با مقدار میانگین متغیر استفاده شد. هدف پژوهش حاضر ارزیابی مدل پیشنهادی زیر می‌باشد.

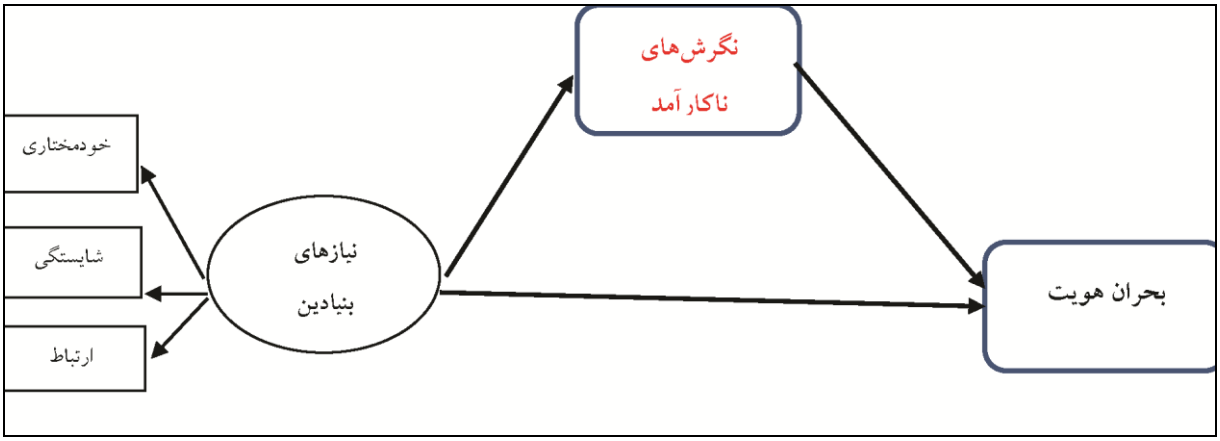
آزمون الگوی پیشنهادی از الگویابی معادلات ساختاری با استفاده از نرم‌افزار AMOS/18 استفاده شد. روابط واسطه‌ای الگوی نهایی نیز با استفاده از بوت استراپ (bootstrap) (آزمون خود راه‌انداز) نرم‌افزار AMOS/18 آزموده شدند. از آن جایی که در گام برآورد مدل، مشاهده پیشنهادی از برازندگی خوبی برخوردار بود، و همه مسیرها معنادار است، در نتیجه مدل پیشنهادی بدون نیاز به هیچ اصلاح یا حذف مسیر، برازندگی آن مورد تأیید قرار گرفت. شکل ۲، مدل پیشنهادی پژوهش حاضر را به همراه ضرایب مسیر نشان می‌دهد.

[Downloaded from ijhp.ir on 2026-11-17]

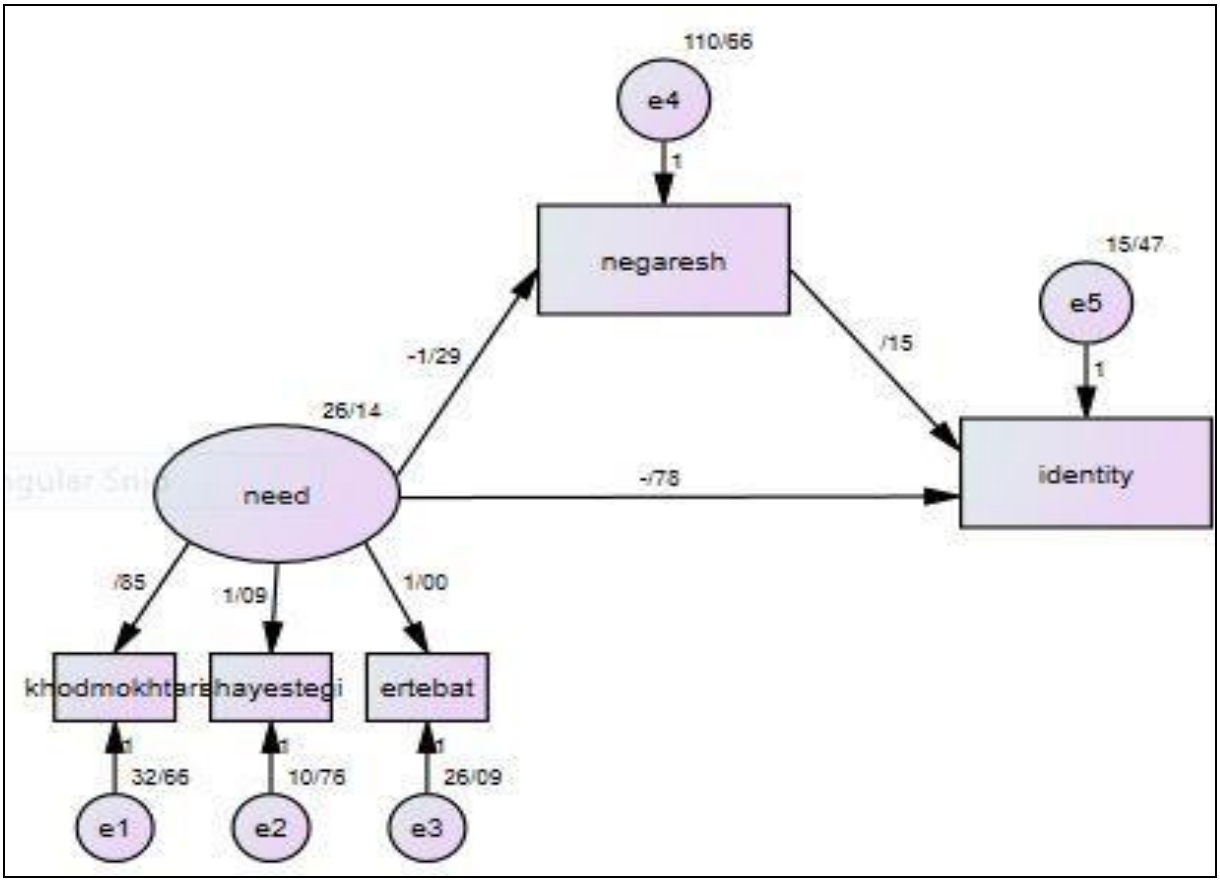
[DOI: 10.22034/6.2.16]

جدول ۲- ضرایب همبستگی بین متغیرهای پژوهش

متغیرها		۱	۲	۳	۴	۵	۶
نیازهای بنیادین روان‌شناختی	خودمختاری	۱	-	-	-	-	-
	شایستگی	۰/۵۴**	۱	-	-	-	-
	ارتباط	۰/۴۱**	۰/۶۰**	۱	-	-	-
	کل	۰/۷۹**	۰/۸۵**	۰/۸۲**	۱	-	-
نگرش‌های ناکارآمد		-۰/۲۴**	-۰/۴۶**	-۰/۳۹**	-۰/۴۴**	۱	-
بحران هویت		-۰/۴۵**	-۰/۶۵**	-۰/۵۶**	-۰/۶۶**	۰/۶۱**	۱



شکل ۱- مدل پیشنهادی پژوهش



شکل۲- برونداد مدل پیشنهادی همراه با ضرایب مسیرها

[Downloaded from ijhp.ir on 2026-11-17]

[DOI: 10.22034/6.2.16]

جدول ۳- شاخص‌های نیکویی برازش مدل پیشنهادی و نهایی پژوهش

شاخص‌های برازندگی	χ^2	df	χ^2/df	GFI	AGFI	IFI	TLI	CFI	NFI	RMSEA
مدل پیشنهادی و نهایی	۵/۶۶	۴	۱/۴۱	۰/۹۹۲	۰/۹۷۱	۰/۹۹۷	۰/۹۹۳	۰/۹۹۷	۰/۹۹۰	۰/۰۳۸

باتوجه به نتایج مندرج در جدول ۳، شاخص‌های برازندگی مدل پیشنهادی و نهایی شامل شاخص مجذور خی (χ^2=۵/۶۶)، مجذور خی نسبی (χ^2/df =۱/۴۱)، شاخص نیکویی برازش (GFI=۰/۹۹۲)، شاخص نیکویی برازش انطباقی (AGFI =۰/۹۷۱)، شاخص برازش مقایسه‌ای (CFI =۰/۹۹۷)، شاخص برازندگی افزایش (IFI =۰/۹۹۷)، شاخص برازندگی توکر- لویس (TLI =۰/۹۹۳) و جذر میانگین مجذورات خطای تقریب (RMSEA=۰/۰۳۸) حاکی از برازش بسیار خوب مدل است. بنابراین مدل پیشنهادی از برازندگی بسیار خوبی برخوردار است، جدول ۴ مسیرها و ضرایب استاندارد آنها در الگوی پیشنهادی و نهایی را نشان می‌دهد که براساس نتایج نشان داده شده همه‌ی ضرایب مسیر مربوط به مدل نهایی معنی‌دار هستند.

براساس ضرایب مسیر استاندارد و مقادیر بحرانی متناظر ارائه شده در جدول ۳، ملاحظه می‌شود که همه مسیرهای مستقیم معنی‌دار می‌باشند. نتایج آزمون مسیرهای غیرمستقیم با یک متغیر میانجی با استفاده از روش پریچر و هیز (۲۰۰۸) بر روی نرم‌افزار Amos در جدول ۴ آمده است.

با توجه به نتایج مندرج در جدول ۵ مشخص شده است که حد پایین و حد بالای رابطه میان متغیرهای پژوهش از طریق متغیر میانجی (نگرش‌های ناکارآمد)، صفر را در بر نمی‌گیرد، سطح اطمینان برای این فاصله اطمینان ۹۵ درصد و تعداد نمونه‌گیری مجدد بوت استراپ ۵۰۰۰ است. با توجه به اینکه صفر بیرون از این فاصله اطمینان قرار می‌گیرد، که این بیانگر معنی‌داری مسیرهای غیرمستقیم است؛ لذا ارضاء نیازهای بنیادین روان‌شناختی از طریق نگرش‌های ناکارآمد به طور مستقیم نیز بر بحران هویت دانشجویان تأثیر معنادار دارد.

بحث و نتیجه‌گیری

در این مقاله روابط بین ارضاء نیازهای بنیادین روان‌شناختی، نگرش‌های ناکارآمد و بحران هویت به‌طور نظری مورد بررسی قرار گرفت. نتایج تحلیل همبستگی و تحلیل مسیر مشخص کرد که ارضاء نیازهای بنیادین روان‌شناختی قادر است هم به‌طور مستقیم و هم به‌طور غیرمستقیم از طریق نگرش‌های ناکارآمد، بحران هویت را در دانشجویان تحت تأثیر قرار دهد که تأثیر ارضاء نیازهای بنیادین روان‌شناختی به طور مستقیم β = -۰/۶۰ و P < ۰/۰۰۰ است؛ اما به صورت غیرمستقیم و از طریق نگرش‌های ناکارآمد این رابطه تضعیف شده و کمتر از حالت تأثیر مستقیم می‌شود (β = -۰/۱۵ و P < ۰/۰۰۵). نتایج آزمون استنباطی، فرضیه‌های تحقیق را مبنی بر تأثیر مستقیم و غیر مستقیم ارضاء نیازهای بنیادین روان‌شناختی بر بحران هویت تأیید می‌کند. نتایج پژوهش حاضر نشان داد که با ارضاء نیازهای بنیادین روان‌شناختی، بحران هویت کمتر می‌شود و ارضاء نیازهای بنیادی روان‌شناختی تأثیر منفی معنادار بر بحران هویت دارند. این یافته در راستای نظریه خودتعیینی و همسو با پژوهش‌های پیشین است(۲۰،۲۱ و ۳۰).

نیازهای بنیادین روان‌شناختی، تمایلات درونی و جهان‌شمولی هستند که برآورده کردن آنها برای رشد روان‌شناختی بهینه، یکپارچگی شخصیت و بهزیستی ضروری است(۳۳). انسان‌ها دارای سه نیاز بنیادین روان‌شناختی هستند. نیاز به خودمختاری، نیاز به شایستگی و نیاز به ارتباط(۳۴) .است نیاز به خودمختار ، به این معنا که فرد احساس کند خودش رفتارش را جهت می‌دهد، قادر به انتخاب کردن است و ارزش‌ها و

جدول ۴- الگوی ساختاری: مسیرها و ضرایب استاندارد مربوط به اثرات مستقیم بین متغیرهای پژوهش در مدل پیشنهادی و نهایی

مسیر	مدل پیشنهادی و نهایی	
	برآورد استاندارد	سطح معنی‌داری (p)
ارضای نیازهای بنیادین روان‌شناختی ← نگرش‌های ناکارآمد	-۰/۵۳	p = ۰/۰۰۰
ارضای نیازهای بنیادین روان‌شناختی ← بحران هویت	-۰/۶۰	p = ۰/۰۰۰
نگرش‌های ناکارآمد ← بحران هویت	۰/۲۹	p = ۰/۰۰۰

جدول ۵- نتایج بوت استراپ مربوط به رابطه غیر مستقیم در مدل پیشنهادی و نهایی پژوهش

مسیر	مقدار بوت استراپ	سطح معناداری	حد پایین	حد بالا
ارضای نیازهای بنیادین روان‌شناختی ← نگرش‌های ناکارآمد ← بحران هویت	-۰/۱۵	p = ۰/۰۰۵	-۰/۲۰۷	-۰/۱۰۸

[Downloaded from ijhp.ir on 2026-11-17]

[DOI: 10.22034/6.2.16]

اهدافش را خود از روی اراده انتخاب کرده و برای وی با معنا هستند (۳۵) نیاز به شایستگی به تمایل افراد به تسلط بر اعمال خود، محیط پیرامون و احساس کارآمدی اشاره دارد (۳۴) و نیاز به ارتباط نشانگرتمایل افراد به برخورداری از احترام متقابل و احساس تعلق به دیگران، به ویژه د یگران مهم است (۲۲). در این میان، آنچه که مهم به نظر می‌رسد ارتباط بین ارضاء این نیازها و شکل‌گیری هویت است(۳۶). اریکسون معتقد است اگر هویت شخصی جوان در طول زمان و براساس تجربیات حاصل از برخورد صحیح اجتماعی شکل بگیرد و جوان خود را بشناسد و از دیگران جدا سازد، تعادل روانی او تضمین و هویت‌یابی به شکل مثبت اتفاق می‌افتد. ولی اگر به جای خود آگاهی و تشکیل هویت مثبت، دچار ابهام نقش شود، هماهنگی و تعادل او به هم می‌خورد و به بحران هویت دچار می‌شود. بنابراین رشد و تکامل وابسته به حل این بحران است. ارضاء نیازهای بنیادین روان‌شناختی از جمله عوامل تأثیرگذار بر هویت‌یابی می‌باشد (۲۱). برای گذر از این بحران و درگیر شدن در فرایند هویت‌یابی، انرژی و انگیزه‌ای لازم است که این نیروی محرکه، به وسیله ارضای نیاز به خودمختاری فراهم می‌شود. مواجهه با چالش‌های متعدد در فرایند هویت‌یابی، امری اجتناب ناپذیر است که مستلزم برخورداری از احساس کفایت و شایستگی در برخورد با این چالش‌هاست؛ لذا افرادی که در ارضاء نیازهای بنیادی روان‌شناختی به ویژه ارضاء نیاز به شایستگی تقویت شده‌اند، انگیزه لازم برای مقابله با چالش‌های مسیر هویت‌یابی را دارند و بهتر می‌توانند در این مسیر پر پیچ و خم گام بردارند. در مرحله آخر هویت‌یابی، می‌بایست افراد به اهداف، ارزش‌ها و انتظارات متناسب با هویت تعیین شده پایبند و متعهد باشند. تعهد به ارزش‌ها و انتظارات خانوادگی و اجتماعی مستلزم احساس تعلق به خانواده و اجتماع است و در صورت وجود حس تعلق به دیگر افراد است که فرد به رعایت اصول و ارزش‌ها پایبند می‌ماند، این حس تعلق در ارضاء نیاز به ارتباط نهفته است. تا زمانیکه نیاز بنیادی ارتباط ارضاء نشده باشد، فرد احساس تعلق و دلبستگی نداشته و در نتیجه متعهد ماندن به اصول و ارزش‌ها و حتی هویت کسب شده برایش دشوار می‌نماید.

در تبیین تأثیر نگرش‌های ناکارآمد بر بحران هویت می‌توان گفت، باورها و مفروضه‌های فرد می‌تواند در مورد ماهیت و چگونگی اشیا، پدیده‌ها و اشخاص باشد. هر شخص با توجه به فرض‌های خود نسبت به موقعیت‌های مختلف واکنش نشان می‌دهد و آنها نه تنها اعمال شخص را هدایت می‌کنند؛ بلکه مبنایی برای تفسیرها و انتظارات او به شمار می‌آیند چرا که افراد باورها و مفروضه‌هایی درباره چگونگی رفتار اشخاص و روابط میان فردی دارند؛ بنابراین هرگونه نقص و اشکال در این باورها و مفروضه‌ها موجب تولید پاسخ‌های رفتاری و هیجانی اشتباه و نامتناسب می‌شود. مفروضه‌ها و باورهای مختل موجب پیش‌بینی‌های سوگیرانه و جهت‌دار از یک موقعیت شده و پاسخ توجه انتخابی فرد را به دنبال خواهد داشت از طرفی توجه انتخابی خود موجب می‌شود که شخص به نشانه‌ها علائم خاصی که منطبق با باورها و مفروضه‌های بنیادین مختلفش باشد، بیشتر حساس و مراقب باشد بدین ترتیب یک حلقه معیوب خود تداوم بخش شکل می‌گیرد(۲۳). این حلقه معیوب از افکار و باورها، اطلاعات دریافتی را در فرایند هویت‌یابی تحریف کرده و باعث می‌شود فرد ادراکات خود را به شناخت‌ها، سازماندهی کرده و اهداف خود را برآن اساس وضع و رفتار خود را ارزشیابی و اصلاح نماید و به شیوه خود در زندگی با حوادث مقابله کند. این مفروضه‌های اساسی، در اصل ماتریسی شخصی از معنا و ارزش، شکل می‌دهند. تفاوت مفروضه‌های ناسازگار با انواع سازگار در این است که انواع ناسازگار، نامناسب، انعطاف ناپذیر و افراطی هستند(۳۷). لذا نگرش‌های ناکارآمد در ارزیابی از موقعیت فرد را دچار خطا کرده و لازمه تشکیل هویت منسجم را که ارزیابی منطقی و سازگار است با مشکل مواجه کرده و در نتیجه فرد، در هویت‌یابی با بحران مواجه می‌شود.

به دلیل شرایط حاکم بر جامعه (همه‌گیری کرونا) و برگزاری کلاس‌های دانشگاه به صورت مجازی ، دسترسی به نمونه تصادفی دانشجویان میسر نبود و ناگزیر از روش نمونه‌گیری در دسترس استفاده شد که از جمله محدودیت‌های پژوهش حاضر می‌باشد. همچنین محدود بودن جامعه آماری به دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی شیراز، تعمیم نتایج به دانشجویان سایر رشته‌ها و دانشگاه‌ها را با محدودیت مواجه می‌سازد. پیشنهاد می‌شود سایر متغیرهای تأثیرگذار بر بحران هویت در حوزه‌های مختلف شناختی، خانوادگی، اجتماعی و آموزشی نیز مورد بررسی قرار گیرد. همچنین مقایسه بحران هویت در دانشجویان دختر و پسر و سایر پیامدهای مرتبط با بحران هویت از دیگر پیشنهادهای پژوهشی مقاله حاضر می‌باشد.

ضمن تشکر و قدردانی از تمامی دانشجویان شرکت کننده در پژوهش، مقاله فوق برگرفته از طرح تحقیقاتی مصوب دانشگاه علوم پزشکی شیراز با کد ۲۵۴۹۶ و مصوب کمیته تخصصی اخلاق در پژوهش است.

[Downloaded from ijhp.ir on 2026-11-17]

[DOI: 10.22034/6.2.16]

Original

Investigating the Effects of Satisfaction of Basic Psychological Needs on the Identity Crisis of Students

AbdolReza Mahmoudi*[1], Faride Ensafdaran[2], Hashem Kakaee[3]

1. ***Corresponding Author:** Professor, Department of Education, Research Center of Quran, Hadith and Medicine, Shiraz University of Medical Sciences, Shiraz, Iran. Assistant Shiraz University of Medical Sciences, Shiraz, Iran, ar.mahmoudi313@yahoo.com
2. Psychology, Research Center of Quran, Hadith and Medicine, Shiraz University of Medical Sciences, Shiraz, Iran Fatemieh Institute of Higher Education, Shiraz, Iran
3. Education, Research Center of Quran, Hadith and Medicine, Shiraz University of Medical Sciences, Shiraz, Iran. Shiraz University of Medical Sciences, Shiraz, Iran

Abstract

Background: The aim of this study was to investigate the direct and indirect effects of satisfying basic psychological needs on the identity crisis of students of Shiraz University of Medical Sciences.

Methods: The present study is a correlational study. The statistical population of the study includes all students of Shiraz University of Medical Sciences. Due to the prevailing conditions in the community and the corona pandemic, 300 members of the community were selected as the research sample by available sampling method. Data were collected using standard questionnaires that evaluated satisfaction of basic psychological needs, dysfunctional attitudes, and identity crisis and were analyzed by structural equation analysis using SPSS and Amos software.

Results: The results showed that the proposed model has a good fit. Based on the results of structural equation analysis, satisfaction of basic psychological needs, affects the identity crisis both directly and indirectly via dysfunctional attitudes.

Conclusion: The results of this research demonstrated the importance of satisfaction of basic psychological needs on identity crisis in students of Shiraz University of Medical Sciences.

Keywords: Cognitive Dysfunction, Cognitive Psychology, Needs Assessment, Identity Crisis

منابع

1. Stansfield KH, Kirstein CL. The effects of novelty on behavior in adolescent versus adult rats. Dev Psychobiol 2005; 48(1): 10-15.
2. BahmanBeigloo RT, Khosravi S. Identity Crisis and Social Adjustment in Nomadic and Shiraz Adolescents: A Causal-Comparative study. Current context of education and psychology in Europe and Asia 2021; 9(3): e1249.
3. Moridi MR, Taqi Zadegan M. Identity Crisis Among High School Students; A Case Study In Lar. National Studies 2008; 8 (2): 145-168. [In Persian]
4. Zamani G, Zamani M. Analysis of the relationship between identity base and social development of male students living in Tehran. Journal of Psychological Studies and Educational Sciences 2017; 17(10): 45-54. [In Persian]
5. Eriksons EH. Identities: Jaunība un krīze. Riga, Latvia: Jumava; 1998.
6. Baumeister RF, Vohs KD. Encyclopedia of Social Psychology. California: SAGE Publications; 2007.
7. Kakia L. The effect of group counseling based on reality therapy on the identity crisis of middle school students. Journal of Mental Health Principles 2010; 12(1): 430-437. [In Persian]
8. Solgi M, Saleh Sedghpour B ,Heidari H, , Aghapour E. Analysis of Elements and Components of Individual Identity in Iran. Social-Cultural Strategy Quarterly 2018; 7(27): 299-335. [In Persian]
9. Issaei M. The Role of Identity Crisis, Perception of Self-Efficacy and Self-Supervision in Predicting Social Injuries. Doctoral Dissertation, Ardabil: University of Mohaghegh Ardabili, Faculty of Educational Sciences and Psychology; 2017. [In Persian]
10. Babadsar F. Investigating the Relationship between Identity Crisis and Behavioral Disorders. Doctoral Dissertation, Tehran: Allameh Tabatabai University, Faculty of Educational Sciences and Psychology; 2010. [In Persian]
11. Solgi M, Heidari H, Saleh Sadeghpour B, Aghapour E. Investigating the relationship between the national dimension of individual identity and individual differentiation through the mediation of mass communication and the cycle of social identity. Consulting research 2020; 18(70): 161-178. [In Persian]
12. Schwartz SJ, Unger JB, Meca A, Lorenzo-Blanco EI, Baezconde Barganati L, Cano MA, Pattarroyo M. Personal identity development in Hispanic immigrant adolescents: Links with positive psychological functioning, depressive symptoms, and externalizing problems. J Youth Adolesc 2017; 46(4): 898-913.
13. Shahr-e Arai M. Psychology of Adolescent Development. Tehran: Scientific Publishing; 2005. [In Persian]
14. Marashian F, Safarzadeh S. The Relations of Adherence to Islamic Beliefs and Affective Family Climate with Identity Crisis among the Female Students. Journal of woman and culture 2018, 9(34): 81-94. [In Persian]
15. Berk LE. Development Through The Lifespan. Translated by Y. Seyed Mohammadi. Tehran: Arasbaran; 2013. [In Persian]
16. Stobaus CD, Mosquera JJM. Positive Psychology and Emotional Schedule: Building Healthy Self-Construction. Psychology 2014; 5(56): 533-540.

[Downloaded from ijhp.ir on 2026-11-17]

[DOI: 10.22034/6.2.16]

17. Noonan HW. Personal Identity. London: Routledge; 2019.
18. Ryan RM, Deci EL. On assimilating identities to the self: A self-determination theory perspective on internalization and integrity within cultures. In: Leary MR, Tangney JP, editors. Handbook of self and identity. New York: Guilford; 2003. p. 253–272.
19. Gholamali Lavasani M, Khezri Azar H, Amani J, Alizadeh S. Academic achievement in university: The role of basic psychological needs and identity styles. Training and Learning Researches 2011; 2: 25-38. [In Persian]
20. Naghipour Ghezelcheh M, Sotoudeh Z, Khosravi S, Honarparvaran N. Relationship of identity with autonomy, competence and relatedness in high school adolescents. Cultural-Educational Quarterly of Women and Family 2015; 27: 59-81. [In Persian]
21. Moghadas Z, Tabeei Z. Role of Basic Psychological Needs in Moral Identity. Ethics in Science and Technology 2020; 15(1) :22-26. [In Persian]
22. Luyckx K, Vansteenkiste M, Goossens L, Duriez. B. Basic need satisfaction and identity formation: Bridging self-determination theory and process-oriented identity research. J Couns Psychol 2009; 56: 276–288.
23. Ellis A. Overcoming destructive beliefs, feelings, and behaviors. Amherst, NY: Prometheus Book; 2001.
24. Eini H, Fayyaz I. Investigating the relationship between dysfunctional beliefs and coping styles with tendency to high-risk behaviors in 14 to 18-year-old high school girls in Qom. Journal of Research in educational systems 2016; 10(32): 208-234. [In Persian]
25. Salehzadeh M, Najafi M. Effectiveness of cognitive– behavioral therapy on dysfunctional attitudes in epileptic patients. Journal of Shahid Sadoughi University of Medical Sciences 2011; 19(3): 377-87. [In Persian]
26. Hejazi M, Aghayari S, Jarchi A. Comparison of dysfunctional attitudes, cognitive distortions and difficulty in emotion regulation People with substance abuse and normal people. Quarterly Journal of Research on Addiction 2016; 10(39): 231-248. [In Persian]
27. Lewinshon PM, Joiner TE, Rhode P. Evaluation of cognitive diathesis stress models in predictive major depressive disorder in adolescents. J Abnorm Psychol 2001; 110(2): 203-215.
28. Gagné M. The role of autonomy support and autonomy orientation in prosaically behavior engagement. Motiv Emot 2003; 27(3): 199–223.
29. Daftarchi E, Sheikholeslami R. The role of satisfying basic psychological needs in students' goal orientations. Journal of Psychology 2013; 67: 330- 347. [In Persian]
30. Sheikholeslami R, Daftarchi E. The prediction of students' subjective vitality by goal orientations and basic psychological needs. Journal of Psychology 2016; 74: 147-174. [In Persian]
31. Saatchi M, Kamkari K, Askarian M. Psychological tests. Tehran: Arasbaran; 2011. [In Persian]
32. Firoozi Arnan R, Alamardani S, Babapour Khairuddin J, Khanjani Z. Relationship Between Religious Beliefs And Identity Crisis With Drug Abuse Tendency. Islamic Perspective on Educational Science 2019; 7(12): 103-117. [In Persian]
33. Jang H, Reeve J, Halosic M. A new autonomy-supportive way of teaching that increases conceptual learning: Teaching in students' preferred ways. J Exp Educ 2016; 84(4): 686–701 .
34. Martela F, Ryan RM, Steger MF. Meaningfulness as Satisfaction of Autonomy, Competence, Relatedness, and Beneficence: Comparing the Four Satisfactions and Positive Affect as Predictors of Meaning in Life. J Happiness Stud 2018; 19(5): 1261–1282.
35. Kaplan H, Assor A. Enhancing autonomy-supportive I–Thou dialogue in schools: conceptualization and socio-emotional effects of an intervention program. Soc Psychol Educ 2012; 15(2): 251-269.
36. La Guardia JG. Developing who I am: A self-determination theory approach to the establishment of healthy identities. Educ Psychol 2009; 44(2): 90–104.
37. Imani S, Alkhaleel Y, Shokri O. The relationship between dysfunctional attitudes and social anxiety in adolescents Student: The mediating role of emotion regulation. Journal of Educational Psychology Studies 2019, 16(33): 1-26. [In Persian]

[Downloaded from ijhp.ir on 2026-11-17]

[DOI: 10.22034/6.2.16]